

EINDRAPPORT

Maatschappelijke kosten- batenanalyse Doorstroompunt Utrecht

29 oktober 2025

Arne Wijnands, Rosanne van Seben, Berend Driessen, Jules de Backer en
Julia van Neerijnen

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
Hoofdstuk 1.....	5
Inleiding.....	5
1.1 Introductie	5
1.2 Methodes	5
1.3 Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2.....	7
Context van de Focusaanpak	7
2.1 De context van de Focusaanpak.....	7
Hoofdstuk 3.....	11
De MBKA in vier stappen	11
3.1 De stappen van een maatschappelijke kosten-batenanalyse	11
3.2 Stap 1: Probleemanalyse	12
3.3 Stap 2: Nulalternatief (wat gebeurt er als het beleid niet wordt uitgevoerd?)	14
3.4 Stap 3: Projectalternatief (wat gebeurt er als het beleid wel wordt uitgevoerd?)	15
3.5 Stap 4: monetariseren van (welvaarts)effecten.....	16
3.6 Kosten van de Focusaanpak.....	19
Hoofdstuk 4.....	20
Resultaten van de MKBA.....	20
4.1 Resultaten van de MKBA	20
Hoofdstuk 5.....	23
Interpretatie van de MKBA	23
5.1 Wat zeggen de uitkomsten van de MKBA?	23
5.2 Wat zijn de belangrijkste factoren die de uitkomsten bepalen?	23
5.3 De toekomst van het Doorstroompunt	25
5.4 Welke mogelijkheden heeft de Focusaanpak om haar maatschappelijke kosten te verlagen en haar maatschappelijke baten te vergroten?	25
5.5 Wat kan in zijn algemeenheid gesteld worden over de maatschappelijke kosten en baten van de Doorstroompunt-functie?	26
Bijlage 1. Verantwoording van de MKBA.....	27
Bijlage 2. Bronnenlijst	37

Managementsamenvatting

Dit rapport presenteert de resultaten van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) van de Focusaanpak van het Doorstroompunt Utrecht. Het onderzoek, uitgevoerd door Berenschot, richt zich op de specifieke werkwijze waarbij jongeren van 18 tot 23 jaar zonder startkwalificatie systematisch en proactief worden gemonitord en benaderd, om hen te begeleiden naar onderwijs, werk of een combinatie van beide.

Belangrijkste Bevindingen

Kosten en Baten

De Focusaanpak van het Doorstroompunt Utrecht levert de maatschappij een netto voordeel van € 7,90 miljoen op, wat neerkomt op € 9.870,65 per jongere. De investering in het beleid kost de Nederlandse staat € 7,53 miljoen aan directe interventie- en onderwijskosten, terwijl private partijen (jongeren) € 3,06 miljoen extra investeren in onderwijskosten.

Effectiviteit

Het effect van de Focusaanpak resulteert in meer werkenden, meer jongeren met schoolinschrijvingen en meer uitkeringsgerechtigden. Het aantal Utrechtse jongeren met werk van meer dan 12 uur per week neemt toe met 7,69%. Het aantal Utrechtse jongeren met een schoolinschrijving neemt toe met 75%.

Maatschappelijke Impact

De Focusaanpak draagt bij aan hogere private inkomsten, hogere inkomsten vanuit belastingen, lagere zorgkosten en een afname van criminaliteit. De kosten die gerelateerd zijn aan criminaliteit dalen met € 6,39 miljoen.

De baten in Utrecht worden vooral veroorzaakt door een verschuiving van private inkomsten uit uitkeringen naar loon en de toegevoegde waarde die uit arbeid voortkomt.

Aanbevelingen

- Stimuleer jongeren die willen werken (vaker) om een traject te volgen waarbij zij tegelijkertijd kunnen werken en een vorm van scholing volgen, om zo hun menselijk kapitaal te vergroten.
- Het Doorstroompunt kan de begeleiding naar werk verder versterken door nauwer samen te werken met de afdeling Werk & Inkomen en slim gebruik te maken van elkaars aanbod en expertise. Dit maakt de stap naar werk beter voorbereid en vergroot de kans op snelle en duurzame plaatsing.

Conclusie

De analyse laat duidelijk zien dat de Focusaanpak binnen het Doorstroompunt Utrecht een sterke meerwaarde heeft voor zowel de jongeren zelf als voor de samenleving als geheel. Met een relatief beperkte investering worden aanzienlijke maatschappelijke baten gerealiseerd, zoals hogere onderwijsdeelname, meer werkgelegenheid en een grotere financiële bijdrage aan de economie en overheidsfinanciën.

Het financiële rendement is overtuigend: de baten, gemeten over een lange periode, overstijgen de kosten ruimschoots en zorgen ervoor dat de investering snel wordt terugverdiend. Daarnaast

hebben we de invloed van een startkwalificatie niet mee kunnen nemen in onze berekeningen. Daardoor zijn de baten in werkelijkheid waarschijnlijk nog groter dan in onze berekeningen. Daarmee vormt de Focusaanpak een kosteneffectieve en bewezen effectieve interventie.

Inleiding

1.1 Introductie

Dit rapport presenteert de resultaten van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) van de Focusaanpak binnen het Doorstroompunt Utrecht. Het Doorstroompunt is in Nederland verantwoordelijk voor de sluitende melding en registratie van alle jongeren tussen 18 en 23 jaar die niet op school zitten en nog geen startkwalificatie behaald hebben. Ook zijn zij verantwoordelijk voor het benaderen en het zorgdragen voor begeleiding van jongeren die zijn uitgevallen, gericht op terugleiden naar school, naar werk of een combinatie daarvan. De Focusaanpak is het curatieve onderdeel van het Utrechtse Doorstroompunt en werkt vanuit een duidelijke lokale opdracht: het actief monitoren en vasthoudend begeleiden van jongeren naar onderwijs, werk of een combinatie van beide.

Ingrado, de vereniging voor leerplicht en Doorstroompunten, heeft eerder aan Berenschot gevraagd uit te zoeken welke aanpakken goed werken en wat de maatschappelijke kosten en baten zijn van de verschillende aanpakken binnen de uitvoering van de Doorstroompunt-functie. Daarnaast komen er nieuwe ontwikkelingen op de Doorstroompunten af, zoals de nieuwe wet 'van school naar duurzaam werk' (die per 1 januari 2026 ingaat), die jongeren beter moet begeleiden naar een startkwalificatie en duurzame arbeidsdeelname.

De gemeente Utrecht heeft Berenschot gevraagd om voor Utrecht onderzoek te doen naar de maatschappelijke kosten en baten van de Focusaanpak. In het onderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Wat zijn de maatschappelijke kosten en baten van de Focusaanpak in Utrecht?
2. Hoe kunnen we deze uitkomsten verklaren?

De voorliggende rapportage geeft de resultaten van dit onderzoek weer.

1.2 Methodes

Om onderzoeksvraag 1 te beantwoorden is er een MKBA (maatschappelijke kosten-batenanalyse) uitgevoerd. De kern van een MKBA is het afzetten van de kosten en baten van een bepaalde interventie tegen de situatie waarin deze interventie niet heeft plaatsgevonden. Op deze manier ontstaat er inzicht in de effecten van die specifieke interventie. De situatie waarin geen interventies plaatsvinden wordt het nulalternatief genoemd. De situaties waarin wel interventies plaatsvinden worden alternatieve varianten genoemd. Dit onderzoek is uitgevoerd binnen de landelijke richtlijnen van het uitvoeren van een MKBA (Centraal Planbureau, 2013).

Voor de beantwoording van onderzoeksvraag 2 hebben we twee sessies georganiseerd met medewerkers van de gemeente. Tijdens twee werksessies zijn we met betrokkenen aan de slag gegaan om te verkennen hoe het doorstroompunt opereert, wat goed verloopt en waar verbeterkansen liggen. Daarnaast hebben we de uitkomsten van het onderzoek (antwoorden op onderzoeksvraag 1) vergeleken en besproken.

Scope

In het onderhavige onderzoek vormt de Focusaanpak van het Doorstroompunt de interventie die in het alternatieve scenario onderzocht wordt. Het nulalternatief wordt afgeleid van de groep jongeren die in het Doorstroompunt niet begeleid zijn.

Naast de afbakening van de interventies is de afbakening van de scope in de tijd van belang. In voorliggende MKBA worden alle effecten voor 52 jaar doorgerekend (het jaar waarin de jongeren in het cohort de 70-jarige leeftijd bereiken). Bij het opstellen van de MKBA is het streven geweest om zoveel mogelijk maatschappelijke baten te kwantificeren en moneteriseren (i.e. kwantificeren in eurotermen). Het is echter niet mogelijk om alle baten te kwantificeren. Soms is de reden hiervoor inhoudelijk: sommige maatschappelijke baten, zoals geluk en autonomie, zijn bijvoorbeeld niet in geld uit te drukken. Soms is de reden hiervoor methodologisch: voor de kwantificering of moneterisering van sommige maatschappelijke baten zijn geen geschikte bronnen te vinden.

Expertgroep

De aanpak van dit onderzoek is eerder ontwikkeld met behulp van een expertgroep. De expertgroep heeft de aanpak helpen ontwikkelen door ideeën, bronnen en suggesties aan te dragen over de interventies, de maatschappelijke effecten en de mechanismen die tot deze maatschappelijke effecten leiden. De deelnemers aan de expertgroep zijn opgenomen in de verantwoording van de MKBA in bijlage B.1.4.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bespreken wij de context van het Doorstroompunt Utrecht aan de hand van de output van verschillende werksessies. In hoofdstuk 3 lichten wij de stappen van een MKBA verder toe binnen de context van dit specifieke onderzoek. In hoofdstuk 4 presenteren wij de resultaten van de MKBA voor de Focusaanpak. Tot slot volgt in hoofdstuk 5 de duiding van de uitkomsten en de adviezen volgend uit het onderzoek.

Het rapport kent een aantal bijlagen. In bijlage 1 is de verantwoording van de MKBA opgenomen. De bronnenlijst is opgenomen in bijlage 2.

Context van de Focusaanpak

Dit hoofdstuk geeft een beknopt beeld van de werkwijzen en beleidscontext van de Focusaanpak; het curatieve deel van de Doorstroompunt-functie in Utrecht. Daarmee vormt het de basis voor de verdere maatschappelijke kosten-batenanalyse in het rapport.

2.1 De context van de Focusaanpak

Het Doorstroompunt Utrecht kent twee onderdelen; een preventief en een curatief onderdeel. Het preventieve onderdeel richt zich op jongeren mét schoolinschrijving, terwijl het curatieve deel richt zich op jongeren zónder schoolinschrijving. In dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar het *curatieve* onderdeel van de Doorstroompunt-taak van Utrecht; de zogenaamde Focusaanpak.

2.1.1 Aanpak

De werkwijze binnen de Focusaanpak is outreachend en datagedreven. Door gegevens uit verschillende registraties (BRP, DUO en Inlichtingenbureau) te combineren, worden alle jongeren in de doelgroep in beeld gebracht. Vervolgens worden zij actief benaderd. Dit gebeurt eerst telefonisch, daarna per brief, en indien nodig via huisbezoek. De benadering is vasthoudend: er wordt meerdere keren geprobeerd om contact te leggen. Jongeren hoeven zelf geen hulp te vragen; zij krijgen deze actief aangeboden, maar beslissen zelf of zij er gebruik van maken.

De begeleiding is verder wijkgericht georganiseerd. Elke Utrechtse wijk heeft vaste Focusbegeleiders die zichtbaar zijn in de buurt en goed aangesloten zijn op lokale partners zoals scholen, buurtteams en op stedelijk niveau Werk & Inkomen. Hierdoor ontstaat een netwerk van vaste gezichten in de wijk, wat de samenwerking met jongeren en partners versterkt.

Het uitgangspunt is maatwerk, volgens het principe één jongere, één plan, één gezicht. Jongeren werken met één vaste begeleider die samen met hen hun situatie in kaart brengt en hulpvragen formuleert. Niet iedere jongere kan die hulpvraag direct verwoorden; de begeleider helpt hierbij met instrumenten zoals een digitale tool die jongeren inzicht geeft in hun kansen en risico's voor hun persoonlijke ontwikkeling. De focus ligt op het behalen van een startkwalificatie en het vinden en behouden van werk, maar in de praktijk ook op het aan de slag gaan met voorliggende problematiek en (indien nodig) het toeleiden naar specialistische hulpverlening. Vertrouwen is een essentieel onderdeel van de aanpak: begeleiders zijn benaderbaar en bouwen een duurzame relatie op, zodat jongeren weer vertrouwen krijgen in het systeem en in zichzelf.

2.1.2 Werkproces

Het werkproces van de Focusaanpak van Utrecht bestaat uit een aantal vaste stappen. Deze stappen zorgen voor een gestructureerde aanpak, waarin jongeren op tijd in beeld komen en maatwerk krijgen dat past bij hun situatie en mogelijkheden.

In beeld

Jongeren komen in beeld via twee hoofdroutes. De eerste route is via onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld tijdens uitstroomgesprekken op het pro, vso of de entreeopleiding, of na uitval in het reguliere onderwijs. De tweede route is datagericht werken in combinatie met een outreachende aanpak, waarbij actief wordt gezocht naar jongeren die mogelijk ondersteuning nodig hebben. Daarnaast kan het zijn dat jongeren zichzelf melden, bijvoorbeeld via partners, mond-tot-mondreclame of via eerder contact met Focus. Deze combinatie van ingangswegen zorgt dat jongeren snel worden opgemerkt en begeleiding kunnen krijgen voordat de problemen groter worden.

Benaderen

Zodra een jongere in beeld is, neemt de Focusbegeleider actief contact op. Eerst probeert de Focusbegeleider te bellen. Als telefonisch contact niet lukt, volgt een e-mail of brief met uitleg over de begeleiding en een uitnodiging voor contact. Blijft reactie uit, dan gaat de Focusbegeleider langs voor een huisbezoek. Wanneer er wordt opengedaan, volgt een gesprek om kennis te maken en de situatie te verkennen. Als er niet wordt opengedaan, laat de Focusbegeleider een kaartje achter met een verzoek tot contact. Vervolgens komt de Focusbegeleider ongeveer drie keer terug. Deze vasthoudende aanpak maakt dat vrijwel iedere jongere uiteindelijk bereikt wordt.

Intake

Wanneer een jongere openstaat voor een gesprek, vindt meestal een intake plaats. Dit gesprek gebeurt op een plek die de jongere zelf kiest, bijvoorbeeld thuis, op een neutrale locatie of in de wijk. Het contact wordt laagdrempelig gepland, vaak via een appje of sms. Tijdens de intake wordt samen gekeken naar de huidige situatie. De begeleider bespreekt stap voor stap de verschillende leefgebieden en helpt de jongere bij het formuleren van de hulpvraag. Daarbij wordt gezocht naar een eerste haalbaar succes, bijvoorbeeld het regelen van iets praktisch, om motivatie en vertrouwen op te bouwen.

Begeleiding en verbinding

De begeleiding sluit aan bij wat de jongere wil en kan, met als einddoel het behalen van een startkwalificatie, duurzaam werk of het best passende alternatief voor jongeren. Focusbegeleiders ondersteunen jongeren bij hun keuzeprocessen en kunnen gebruikmaken van hulpmiddelen zoals de Dilemmamanager of de Educatiemeter¹. Daarmee ontdekken jongeren wat hun talenten zijn en welke richting bij hen past.

Soms is er specialistische hulp nodig. De Focusbegeleider herkent signalen van schulden, psychische problemen of verslaving, en brengt de jongere in verbinding met passende hulp, zoals schuldhulpverlening of het buurtteam. Waar mogelijk blijft de Focusbegeleider betrokken om continuïteit te bieden.

Voor jongeren met een arbeidswens wordt samengewerkt met jobhunters. Soms lopen jongeren tegelijk bij een jobhunter en een Focusbegeleider. De jobhunter helpt bij het vinden van een

---

¹ De Educatiemeter is een online instrument om het gesprek over leren en ontwikkelen te ondersteunen. Het brengt in beeld wat jongeren belangrijk vinden in hun opleiding of training, en helpt om prioriteiten en verbeterpunten te bepalen.

werkplek, terwijl de Focusbegeleider ondersteunt bij bredere hulpvragen. Samen oefenen zij sollicitatiegesprekken, maken een CV en begeleiden jongeren richting een baan die past.

De begeleiding is altijd maatwerk. Er is geen vast aantal uren per jongere; de Focusbegeleiders doen wat nodig is. Zij blijven betrokken zolang dat bijdraagt aan de ontwikkeling van de jongere. Ook na het in verbinding brengen met andere vormen van hulp houdt de Focusbegeleider de regie. Ze blijven naast de jongere staan en houden contact met zowel de jongere als de samenwerkingspartners. Als de verbinding toch niet goed verloopt en de jongere afhaakt, onderzoeken ze de oorzaak en proberen ze de verbinding opnieuw tot stand te brengen.

2.1.3 Contextfactoren

2.1.3.1 Werklastbepalende factoren

De werkdruk binnen de Focusaanpak wordt beïnvloed door verschillende factoren. Over het algemeen wordt er geen erg hoge werkdruk ervaren, en zijn er maar enkele werklastbepalende factoren die het werk beïnvloeden.

- Wachttijden bij andere instanties maken het soms lastig om snel de juiste zorg te organiseren. Hierdoor blijven jongeren langer in begeleiding dan gepland.
- Daarnaast hebben Focusbegeleiders vaak een combinatie van taken, zoals verzuimbegeleiding en uitstroomondersteuning. Urgente taken krijgen dan prioriteit, waardoor andere werkzaamheden onder druk komen te staan.

2.1.3.2 Functies

Het team van de Focusaanpak bestaat uit verschillende rollen, waarbij alle noodzakelijke functies zijn belegd. De manager en doorstroomcoördinator zijn verantwoordelijk voor de strategische en regionale afstemming. Er zijn beleidsmedewerkers die zich richten op het programma van de Doorstroompunten en de rol van Utrecht als contactgemeente. Daarnaast is er een kwaliteitsmedewerker die caseloadbesprekingen leidt en signalen uit de uitvoering vertaalt naar beleidsverbetering.

De kern van de uitvoering bestaat uit ongeveer 6,5 FTE Focusbegeleiders. Zij hebben een brede achtergrond in het sociaal domein. Verder zijn er (vrij gelimiteerde) ondersteunende functies: een functioneel beheerder voor de systemen en administratieve ondersteuning binnen de afdeling leerlingenzaken.

Over het algemeen kunnen we opmerken dat de Focusaanpak van Utrecht meer aansturende en ondersteunende posities heeft ingericht vergeleken met andere Doorstroompunten. Er wordt hierin geïnvesteerd om het werk van de uitvoerende medewerkers te stroomlijnen en makkelijker te maken.

2.1.4 Hoe onderscheidt de Focusaanpak Utrecht zich?

Uit bovenstaande uitleg wordt al duidelijk dat de Focusaanpak een goed doordachte werkwijze heeft. De vraag is daarom hoe de Focusaanpak zich onderscheidt van andere Doorstroompunten.

De Focusaanpak onderscheidt zich via een combinatie van preventie, bereik, maatwerk en samenwerking. De preventieve aanpak zorgt dat jongeren al tijdens hun schoolloopbaan in beeld komen. Door de nauwe samenwerking met scholen worden uitstroomgesprekken gevoerd, waardoor potentiële uitval vroeg wordt gesignaleerd. Utrecht heeft een hoog bereik: door de consequente outreachende werkwijze wordt 90% van de doelgroep bereikt.

Een ander onderscheidend element is de persoonlijke en relationele benadering. De inzet van vaste begeleiders zorgt ervoor dat jongeren niet telkens hun verhaal opnieuw hoeven te doen. Dit

versterkt het vertrouwen en vergroot de kans dat zij ondersteuning accepteren en behouden. In andere regio's is die continuïteit vaak minder geborgd.

Ook de regierol van het Doorstroompunt is een meerwaarde. De Focusbegeleider fungeert als verbindende schakel tussen onderwijs, zorg, en Werk & Inkomen. Door driegesprekken met betrokken partijen wordt de begeleiding afgestemd op één plan. En zelfs wanneer een jongere is overgedragen kan de Focusbegeleider in beeld blijven. Zo wordt versnippering voorkomen en blijft de jongere centraal staan.

2.1.5 De Focusaanpak binnen de ambitie kansrijk opgroeien

De Focusaanpak sluit met deze methode goed aan bij de ambitie *Kansrijk Opgroeien* van de gemeente Utrecht, die beoogt dat in 2040 alle kinderen en jongeren opgroeien in een stabiele, gezonde, stimulerende en liefdevolle omgeving. Waar de sociale visie inzet op het doorbreken van belemmeringen voor gelijke ontwikkelkansen, richt de Focusaanpak zich specifiek op jongvolwassenen van 18 tot 23 jaar zonder startkwalificatie, schoolinschrijving of vorm van geregistreerd inkomen, door hen proactief en vasthoudend te begeleiden naar onderwijs, werk of een combinatie daarvan. Daarmee biedt de aanpak niet alleen direct perspectief op economische zelfstandigheid, maar versterkt zij ook vaak de sociale basis die essentieel is voor kansrijk opgroeien. Door jongeren niet aan hun lot over te laten maar te verbinden met passende trajecten, wordt het risico op langdurige bestaansonzekerheid aanzienlijk verminderd, wat aansluit bij de kernwaarden van ongelijk investeren voor gelijke kansen en het voorkomen van problemen, zoals verankerd in het Utrechtse sturingsmodel.

De MBKA in vier stappen

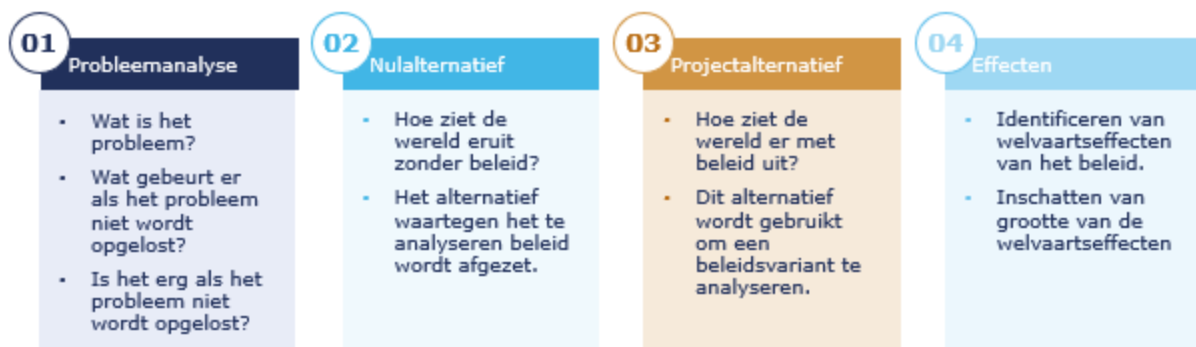
In dit hoofdstuk worden de vier stappen van de MKBA uiteengezet voor de Focusaanpak Utrecht. Allereerst wordt het probleem geanalyseerd. Daarna worden het nul- en projectalternatief gedefinieerd. Vervolgens wordt een beschrijving van de doorgerekende effecten gegeven. Tot slot worden de kosten van de Focusaanpak toegelicht.

3.1 De stappen van een maatschappelijke kosten-batenanalyse

Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) schat de effecten van beleid/een project op de welvaart van Nederland in. Het gaat hier niet alleen om financiële kosten en baten, maar ook om maatschappelijke effecten. Een MKBA wordt in Nederland regelmatig gebruikt om beleid te verantwoorden of om meerdere beleidsvarianten te beoordelen. De MKBA wordt altijd volgens een vast stappenplan uitgevoerd.

Een MKBA wordt in een aantal stappen uitgevoerd:

1. Probleemanalyse
2. Nulalternatief
3. Projectalternatief
4. Monetarisieren van effecten (Mouter et al., z.d.).

Figuur 1. Stappen MKBA

Deze vier stappen van de MKBA zullen nu een voor een doorlopen worden.

3.2 Stap 1: Probleemanalyse

Een MKBA start met het analyseren van het probleem. Hierin wordt gekeken welk maatschappelijk knelpunt de beleids optie mogelijk oplost en hoe het knelpunt zich ontwikkelt. Vervolgens wordt in kaart gebracht wat de consequenties zijn als het probleem niet wordt aangepakt. De probleemanalyse vormt de basis voor het te evalueren beleid.

De Rijksoverheid voert beleid om het aantal vsv'ers terug te dringen. Dit heeft te maken met onder meer de volgende maatschappelijke effecten van vsv: jongeren zonder startkwalificatie hebben op korte termijn minder kans op duurzaam werk en op lange termijn lopen zij een groter risico op een onzeker bestaan. Jongeren die voortijdig schoolverlaten zijn vaker werkloos, doen een groter beroep op sociale voorzieningen en de zorg, en hebben een grotere kans om in criminaliteit te vervallen.

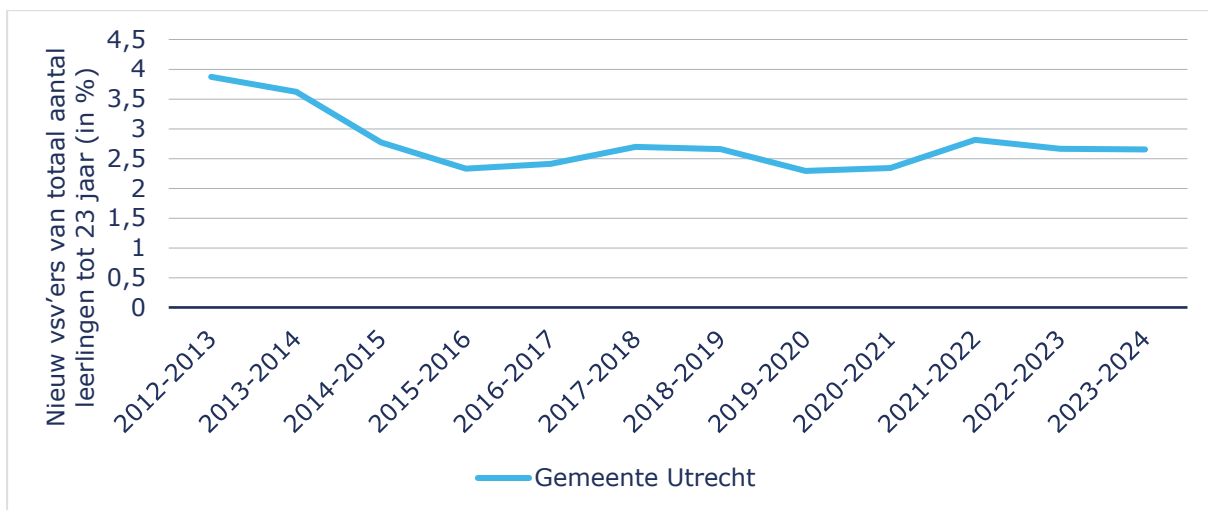
Uit een recente inventarisatie door het ministerie van OCW blijken voornamelijk vijf oorzaken het aantal vsv'ers te bepalen (Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, 2023):

1. Veel jongeren vallen uit door persoonlijke problemen.
2. Veel uitval door verkeerde studiekeuze, beperkte voorzieningen voor jongeren die zoekende zijn, lang moeten wachten voor doorstroom naar een vervolgonderwijs.
3. Jongeren met een hoge kans op uitval krijgen niet altijd de specifieke begeleiding die zij nodig hebben.
4. Het is te verleidelijk voor jongeren om ongediplomeerd aan het werk te gaan. In het onderwijs is niet genoeg ruimte voor jongeren die meer werkgericht zijn.
5. In de overstap van school naar werk ontbreekt structurele begeleiding voor jongeren met een risico op afstand tot de arbeidsmarkt.

Met de invoering van de Wet houdende regels inzake de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdige Schoolverlaten in 2002, heeft de Rijksoverheid het beleid ten aanzien van het voortijdig schoolverlaten in de wet verankerd. Sindsdien is het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) gedaald.

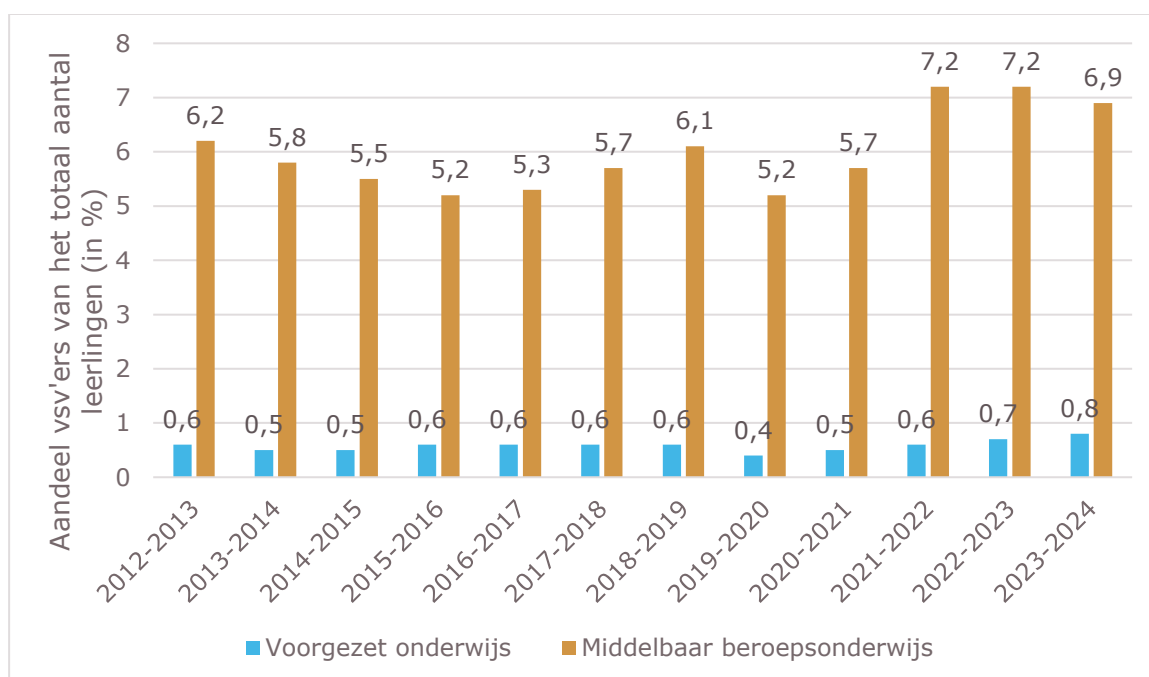
Volgens de landelijke definitie is een voortijdig schoolverlater is een jongere die: tussen de 12 en de 23 jaar oud is, niet staat ingeschreven op een school, geen startkwalificatie heeft (een diploma op minimaal mbo 2, havo- of vwo-niveau) en niet uit het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs komt. De groep die de Focusaanpak Utrecht bedient is echter breder dan de landelijke definitie van vsv'ers; hieronder vallen naast de bovengenoemde definitie ook jongeren zonder vorm van geregistreerd inkomen. Binnen de MKBA richten we ons daarom op deze bredere doelgroep.

In 2001 in de gemeente Utrecht verliet 5,5% van de leerlingen zonder startkwalificatie het onderwijs, in het verslagjaar 2023-2024 was het aandeel vsv'ers slechts 2,7%. Hoewel dit een forse daling betreft, stabiliseert het aantal vsv'ers de afgelopen 10 jaar rond de 2,5% (zie figuur 2).

Figuur 2. Ontwikkeling aantal nieuwe vsv'ers ten opzichte van het totaal aantal leerlingen tot 23 jaar (Nederlands Jeugdinstituut, 2025)

In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is het aandeel vsv'ers vrij hoog. In het verslagjaar 2023/2024 verliet 6,9% van de mbo-leerlingen het onderwijs zonder diploma. Dit aandeel is 8,5x zo hoog als in het voorgezet onderwijs: van die groep verliet slechts 0,8% het onderwijs zonder startkwalificatie (zie figuur 2).

Figuur 3. Ontwikkeling aandeel vsv'ers ten opzichte van het totaal aantal leerlingen per onderwijssoort (Nederlands Jeugdinstituut, 2025)

Welke beleidsdoelstellingen volgen daaruit?

Deze ontwikkelingen zijn landelijk herkenbaar. Daarom heeft de Rijksoverheid de volgende doelstellingen t.a.v. voortijdig schoolverlaten gesteld:

1. Minder schooluitval. In 2026 zijn er maximaal 18.000 nieuwe voortijdig schoolverlaters. Dit betekent een daling van ruim 11.000 ten opzichte van verslagjaar 2023-2024.

2. Voortijdig schoolverlaters terug naar school of naar werk begeleiden.
3. Jongeren in een kwetsbare positie helpen bij de overgang naar vervolgonderwijs of met een baan vinden.

Doorstroompunt-functie

Sinds 2002 voert de overheid beleid om het aantal vsv'ers terug te dringen. Onderdeel van dit beleid is de invoering van de Doorstroompunt-functie. In de wet is hier het volgende over vastgelegd (Ingrado, 2021):

- Een sluitende melding en registratie van alle jongeren tussen 18 en 23 jaar die niet op school zitten en nog geen startkwalificatie behaald hebben;
- Benaderen en zorgdragen voor begeleiding van jongeren die zijn uitgevallen, gericht op terugleiden naar school, naar werk of een combinatie daarvan;
- Het opstellen van een regionaal programma samen met scholen, instellingen en organisaties voor de periode van 4 jaar, met daarin maatregelen ter voorkoming en bestrijding van voortijdig schoolverlaten van jongeren tussen de 12 en 23 jaar;
- Het monitoren van jongeren met een getuigschrift van het praktijkonderwijs of het speciaal onderwijs, dan wel een diploma van een entree opleiding. Het maken van afspraken met ketenpartners over begeleiding en ondersteuning naar opleiding, (leer)werk of arbeidsmatige activering.

Nieuwe wet Van school naar duurzaam werk

Per 1 januari 2026 wordt de nieuwe wet Van school naar duurzaam werk ingevoerd. Het doel van deze wet is om de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt te versterken, zodat jongeren sneller en duurzamer aan het werk komen. Dit wetsvoorstel geeft scholen, Doorstroompunten en gemeenten (verantwoordelijk voor de uitvoering van de Participatiewet) meer mogelijkheden om jongeren tot 27 jaar te ondersteunen bij de overgang van school naar werk en het behoud van werk. Voor het doorstroompunt betekent dit op hoofdlijnen een uitbreiding van de doelgroep met jongeren van 23 tot 27 jaar en een nauwere samenwerking met de verschillende partijen.

3.3 Stap 2: Nulalternatief (wat gebeurt er als het beleid niet wordt uitgevoerd?)

De kern van een MKBA is het afzetten van de kosten en baten van een bepaalde interventie tegen de situatie waarin deze interventie niet heeft plaatsgevonden. Op deze manier ontstaat er inzicht in de effecten van die specifieke interventie. De situatie waarin geen interventies plaatsvinden wordt het nulalternatief genoemd.

Het vaststellen van een goed nulalternatief is essentieel voor de uiteindelijke resultaten van de MKBA. Dit alternatief moet een realistisch beeld geven van de wereld waarin er geen interventie plaatsvindt en mag niet te negatief worden weergegeven. Uitgangspunt is dat bestaand beleid wordt voortgezet. Waar bestaand beleid wordt geëvalueerd zal een realistisch nulalternatief geconstrueerd moeten worden.

In deze MKBA worden de kosten en baten van de Focusaanpak binnen het Doorstroompunt Utrecht in kaart gebracht. Als referentie is er een scenario nodig waarin er geen Focusaanpak is. Doordat er sinds 2002 wettelijk beleid is vastgelegd om het aantal vsv'ers terug te dringen en iedere gemeente verplicht is om daar invulling aan te geven, is er op dit moment geen enkele gemeente waar er geen Doorstroompunt-functie wordt uitgevoerd.

Om toch een MKBA uit te kunnen voeren, is een nulalternatief nagebootst een splitsing te maken tussen de groep jongeren die bereid was om begeleid te worden door de Focusaanpak en de groep die geen begeleiding heeft gehad. Hierbij kijken we naar de lichter die in verslagjaar 2023-2024 23 jaar zijn geworden.

In het nulalternatief wordt gekeken naar de uitkomsten van jongeren die geen begeleiding hebben gekregen om te simuleren wat er zou gebeuren wanneer de Focusaanpak Utrecht niet zou bestaan. Deze resultaten worden vervolgens doorberekend (geëxtrapoleerd) naar het totale aantal jongeren in het projectalternatief. Zo ontstaat er een schatting van wat er zou gebeuren in het nulalternatief, dus wanneer jongeren geen begeleiding van het Doorstroompunt zouden krijgen. In het geval van de Focusaanpak Utrecht waren er 170 jongeren die géén begeleiding hebben ontvangen, en 630 jongeren die wél begeleiding hebben ontvangen. Deze groep vormt een totaal van 800 jongeren. Het nulalternatief wordt dus gesimuleerd door de groep van 170 jongeren zonder begeleiding te extrapoleren naar een totaal van 800 jongeren. De uitkomsten van het deel van de jongeren dat nooit in aanraking is geweest met de Focusaanpak blijven hierin ongewijzigd. Het totaal aantal leerlingen is in het nulalternatief hierdoor gelijk aan het aantal leerlingen in het projectalternatief. Alleen de kansen op bepaalde uitkomsten (werk, school, onbekend of uitkering) van de groep die in werkelijkheid is begeleid, zijn aangepast aan de groep die in werkelijkheid niet is begeleid. Onderstaande tabel geeft de gesimuleerde uitkomsten van het nulalternatief in Utrecht weer:

Tabel 1. Gesimuleerde uitkomsten zonder ondersteuning Focusaanpak Utrecht – 23-jarigen 2023/2024

Status jongere	Aantal 23-jarigen	Percentage
Alleen uitkering	33	4,12%
Combinatie van werk en uitkering	9	1,18%
Geen inkomen bekend bij IB	353	44,12%
Niet bekend bij Doorstroompunt	94	11,76%
Schoolinschrijving	104	12,94%
Werk meer dan 12 uur/ 731 euro per maand	169	21,18%
Werk minder 12 uur/ 731 euro per maand	38	4,71%
Eindtotaal	800	100,00%

3.4 Stap 3: Projectalternatief (wat gebeurt er als het beleid wel wordt uitgevoerd?)

Het projectalternatief geeft de uitkomsten van de wereld met het beleid weer. De effecten in deze wereld worden in de MKBA afgezet tegen de effecten in het nulalternatief.

Een kosten-batenanalyse geeft de effecten van het te beoordelen beleid (projectalternatief), ten opzichte van de 'wereld zonder beleid/project' (nulalternatief) weer. De kosten en baten van het project zijn dan ook gedefinieerd als de verschillen tussen de kosten en baten van het project- en nulalternatief.

In deze MKBA worden de huidige Focusaanpak Utrecht als projectalternatief genomen (cohort 2023/2024). De analyse brengt de maatschappelijke kosten en baten in kaart van het totaalpakket aan (wettelijke) taken die de Doorstroompunt-regio's uitvoeren. Deze taken behelzen onder andere een sluitende melding en registratie van vroegtijdig schoolverlaters tussen de 18 en 23 jaar, en het

benaderen en zorgdragen voor begeleiding van vroegtijdig schoolverlaters, gericht op het terugleiden naar school, werk of een combinatie daarvan.

Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van data van de Focusaanpak in het verslagjaar 2023/2024. We kijken daarbij naar het cohort dat in dat verslagjaar 2023/2024 woonachtig was in de regio en 23 jaar is geworden. In deze aantallen worden in het geval van Utrecht *niet* de jongeren meegenomen die nooit met een Doorstroompunt contact hebben gehad en een startkwalificatie hebben behaald. Hier is geen data over beschikbaar aangezien de gemeente Utrecht deze informatie tijdig verwijderd. Tabel 3 geeft de status van alle jongeren in Utrecht die in het verslagjaar 2023/2024 23 jaar zijn geworden.

Tabel 2. Uitkomsten met ondersteuning van de Focusaanpak Utrecht – 23-jarigen 2023/2024

Status jongere	Aantal 23-jarigen	Percentage
Alleen uitkering	49	6,13%
Combinatie van werk en uitkering	10	1,25%
Geen inkomen bekend bij IB	212	26,50%
Niet bekend bij Doorstroompunt	136	17,00%
Schoolinschrijving	182	22,75%
Werk meer dan 12 uur/ 731 euro per maand	182	22,75%
Werk minder 12 uur/ 731 euro per maand	29	3,63%
Eindtotaal	800	100,00%

3.5 Stap 4: moneteriseren van (welvaarts)effecten

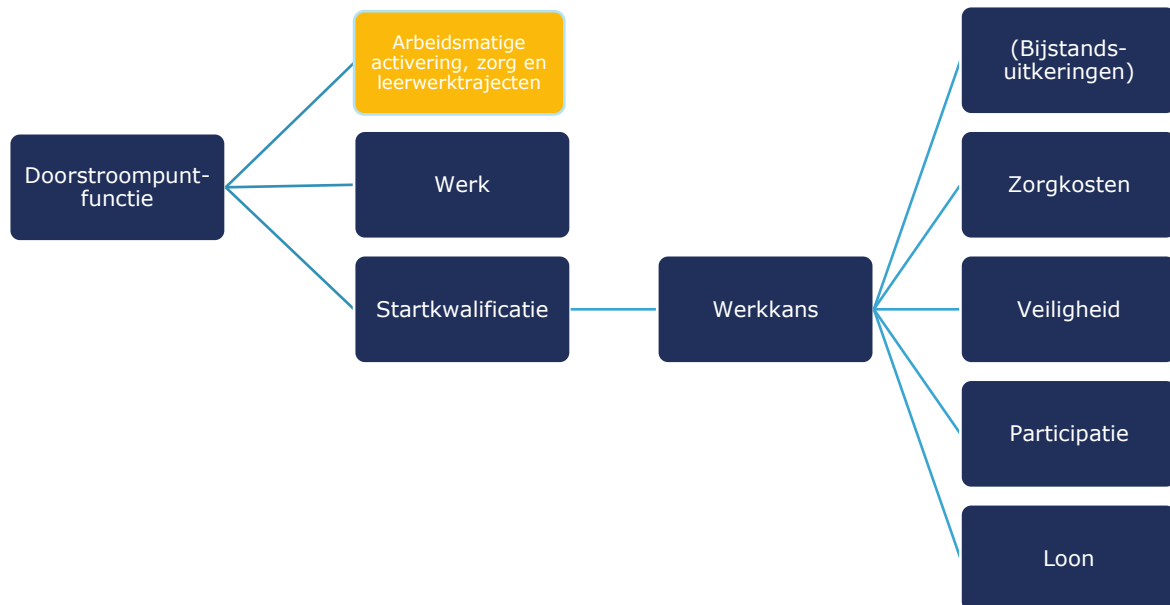
In de laatste stap worden de welvaartseffecten van het beleid geïdentificeerd. Hierbij kan gedacht worden aan financiële effecten zoals een hogere toegevoegde waarde en de kosten van de interventie maar ook maatschappelijke effecten zoals overlast, gevoel van veiligheid en participatie. De effecten worden in de MKBA ingeschat door de wereld met een bepaald beleid/project (projectalternatief) te vergelijken met de wereld zonder beleid (nulalternatief).

Uit deze verschillenanalyse vloeien per jaar een aantal fysieke effecten voort, bijvoorbeeld meer schoolgaande jongeren, meer werkenden en/of minder uitkeringsgerechtigden. Sommige welvaartseffecten moeten van het fysieke effect worden afgeleid. Het hebben van een baan heeft naast een hoger loon bijvoorbeeld ook effect op zorgkosten of kosten door criminaliteit. Dit soort effecten zullen in een MKBA moeten worden afgeleid.

Vervolgens worden deze effecten in geld uitgedrukt. Bij het opstellen van een MKBA is altijd het streven om zoveel mogelijk maatschappelijke baten te kwantificeren en moneteriseren (i.e. kwantificeren in eurotermen). Het is echter niet altijd mogelijk om alle baten te kwantificeren. Soms is de reden hiervoor inhoudelijk: sommige maatschappelijke baten, zoals geluk en autonomie, zijn bijvoorbeeld niet in geld uit te drukken. Soms is de reden hiervoor methodologisch: voor de kwantificering of moneterisering van sommige maatschappelijke baten zijn geen geschikte bronnen te vinden. In dit geval wordt het effect enkel kwalitatief beschreven.

Tot slot worden de kosten en baten van de verschillende jaren in de toekomst met een discontovoet teruggerekend naar één basisjaar.

De aanpak van onze analyse is vastgesteld op basis van bronnenonderzoek (zie Van der Steeg & Webbink (2006) voor een overzicht) en een viertal sessies met experts en medewerkers uit de praktijk om te inventariseren welke effecten een Doorstroompunt-functie heeft op maatschappelijke kosten en baten (zie figuur 4). De in kaart gebrachte relaties zijn in sommige gevallen kwantitatief door te rekenen, in de andere gevallen kunnen we het effect slechts kwalitatief beschrijven. In deze paragraaf gaan we verder in op de bestaande relatie.

Figuur 4. Effectenarena Doorstroompunt-functie

3.5.1 Uitkomsten

Een Doorstroompunt-functie richt zich met name op het terugleiden van jongeren naar school, begeleiden naar werk of een combinatie hiervan. Hiermee wordt beoogd een passende plek voor de jongere te vinden en maatschappelijke participatie te bevorderen.

De uitkomsten die een Doorstroompunt-functie biedt zijn grofweg in drie categorieën te verdelen:

1. Arbeidsmatige activering, zorg en leer-werktrajecten
2. Werk
3. Schoolinschrijving

De effecten van deze uitkomsten worden hieronder verder toegelicht. Voor een uitgebreidere toelichting op de kennishiaten en limitaties van het onderzoek verwijzen wij naar Bijlagen B1.2 en B1.3.

3.5.1.1 Arbeidsmatige activering, zorg en leer-werktrajecten

De jongeren zonder startkwalificatie, zonder inschrijving op een school en zonder geregistreerd inkomen kunnen door de Focusbegeleider geholpen worden. Dit kan via arbeidsmatige activering, leerwerktrajecten of andere vormen van zorg en ondersteuning. Met de Focusaanpak wordt ervoor gezorgd dat iedere jongere een passende plek vindt, waar hij of zij op eigen niveau kan meedoen in de maatschappij. Bij de in samenwerking met experts ontwikkelde effectenarena is gebleken dat de baten-effecten van bovengenoemde trajecten lastig zijn te kwantificeren (zie Bijlage B1.2) De kosten van arbeidsmatige activering, zorg en/of leerwerktrajecten zijn daarom in deze MKBA buiten beschouwing gelaten.

3.5.1.2 Werk

Het aandeel vsv'ers dat niet terug wil/kan keren in het onderwijs kan door de Focusbegeleider geholpen worden om een geschikte baan te vinden. Het hebben van een baan levert maatschappelijk gezien het volgende op:

1. Hogere private inkomsten

Het effect op de inkomsten van de jongere hangt af van de persoonlijke situatie. In veel van de gevallen stijgt het inkomen door werk. Door het hebben van een baan kan een deel van de jongeren zich verder ontwikkelen en doorgroeien naar een hogere functie. In sommige gevallen is er echter sprake van een combinatie van werk en een uitkering en levert meer werk niet direct meer inkomen op.

2. Minder kosten voor uitkeringen

Als meer jongeren een baan vinden, bespaart dat de overheid op de kosten voor een uitkering. In de MKBA geldt dit met name voor de gevallen waar de jongere in het nulalternatief een bijstands- of werkloosheidsuitkering had en door de Focusaanpak in het projectalternatief wel een baan vindt.

3. Zorgkosten

De sociaaleconomische positie van Nederlanders is bepalend voor de mate van zorggebruik. Uit onderzoek van Kunst et al. (2007) blijkt dat de sociaaleconomische positie vooral van invloed zijn op hun gebruik van geestelijke gezondheidszorg (GGZ), maatschappelijk werk, wijkverpleging en gezinszorg. Het hebben van een baan vergroot de sociaaleconomische positie van de jongere en verlaagt de zorgkosten.

4. Minder kans om in de criminaliteit terecht te komen (veiligheid)

Een literatuurstudie naar versterkende factoren van criminaliteit toont aan dat er in meerdere studies een verband is tussen werkloosheid en daderschap van criminaliteit (Servaas et al., 2021). Daarnaast komt voortijdig schoolverlaten naar voren als een risico verhogende factor voor jeugdcriminaliteit, net als het hebben van slechte schoolprestaties. Door meer jongeren te begeleiden naar werk nemen mogelijk de maatschappelijke kosten voor criminaliteit af. Echter, er is noch een causaal verband noch een effectgrootte aangetoond. Het is mogelijk dat niet waargenomen factoren zoals een laag IQ ervoor zorgen dat iemand een laag opleidingsniveau behaalt/geen werk vindt, alsook dat iemand crimineel gedrag vertoont (Van der Steeg & Webbink, 2006). Door het ontbreken van empirische schattingen maken we in deze MKBA gebruik van kengetallen die de kans op criminaliteit relateert aan het wel of niet hebben van een startkwalificatie. Dit veroorzaakt waarschijnlijk een onderschatting van het effect van de Focusaanpak op criminaliteit in de analyse. Voor jongeren tot 27 jaar maken we gebruik van CBS-data die de kans om in aanraking met politie te komen koppelt aan het wel of niet hebben van een startkwalificatie en werkloosheid.

5. Grotere maatschappelijke bijdrage (participatie)

Volgens de expertgroep levert een jongere die werkt een grotere bijdrage aan de maatschappij, dan een jongere die werkloos is. Daarnaast voelt een jongere zich meer betrokken bij de samenleving. De Focusaanpak draagt door het begeleiden van jongeren naar werk aan dit effect bij. Doordat dit effect niet is te kwantificeren wordt deze niet doorgerekend in de MKBA.

3.5.1.3 Startkwalificatie

Een gedeelte van de vsv'ers kan door de Focusbegeleider geholpen worden om terug te stromen in het onderwijs en een startkwalificatie te behalen. Het behalen van een startkwalificatie verhoogt de werkkans van de jongere, en leidt tot de eerdergenoemde positieve maatschappelijke effecten

zoals genoemd onder 3.5.1.2. In dit specifieke onderzoek is deze uitkomst bij gebrek aan data niet meegenomen. Welke gevolgen dit heeft voor de resultaten beschrijven wij in Bijlage 1.

3.6 Kosten van de Focusaanpak

In de MKBA worden alleen de kosten van de Focusaanpak zelf meegenomen. De inzet van andere partijen wordt buiten beschouwing gelaten. We gaan er in beide alternatieven vanuit dat het beleid van andere betrokken partijen onveranderd blijft om de factoren buiten de focusaanpak zoveel mogelijk gelijk te houden. Hierbij kan gedacht worden aan de inzet van scholen en andere maatschappelijke instanties om voortijdig schoolverlaten te voorkomen.

De Focusaanpak bestaat uit 6,5 fte. Het team wordt aangestuurd door een teamleider (0,25 fte). De totale kosten van de Focusaanpak Utrecht bedragen € 586.167 euro per jaar aan personeels- en overheadkosten. De Focusaanpak begeleidt elk jaar 5 lichten. De jaarlijkse kosten bedragen per lichting € 117.233,4 euro.

Natuurlijk opereert de Focusaanpak in een bredere organisatiecontext waar ook indirecte kosten worden gemaakt die ten behoeve zijn van, of gerelateerd zijn aan, de Focusaanpak. Denk hierbij aan kosten gerelateerd aan (doorstroom)coördinatie van het ontwikkelen van beleid. In dit onderzoek nemen we echter alleen de *directe* kosten van de Focusaanpak mee, omdat deze kosten het meest zuiver te herleiden zijn tot de Focusaanpak.

Resultaten van de MKBA

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de MKBA voor de Focusaanpak Utrecht.

4.1 Resultaten van de MKBA

De gebruikte data betreft het cohort jongeren dat in het verslagjaar 2023-2024 23 jaar geworden is. Voor dit cohort worden alle kosten en baten tot het 70ste levensjaar doorgerekend, wat wij binnen het onderzoek aanhouden als de verwachte pensioenleeftijd van deze groep jongeren.

4.1.1 Utrecht

De werkelijke uitkomsten van de jongeren uit het cohort die in verslagjaar 2023-2024 23-jaar geworden zijn, kennen een aantal belangrijke verschillen ten opzichte van de wereld waarin er geen Focusaanpak is (nulalternatief). Deze verschillen veroorzaken ook de in geld uitgedrukte (monetaire) resultaten van de MKBA. De volgende punten vallen op in de uitkomsten van de MKBA:

- We zien dat het aantal jongeren dat een schoolinschrijving heeft in het projectalternatief toeneemt met 75,00%.
- Het aantal jongeren met werk van meer dan 12 uur/731 euro per week, neemt in het projectalternatief toe met 7,69%.
- We zien ook dat het aantal jongeren met werk van minder dan 12 uur/731 euro per week met 23,68% afneemt in het projectalternatief.
- In het projectalternatief zien we een toename van het aantal uitkeringsgerechtigden (+48,48%) ten opzichte van het nulalternatief.
- We zien tevens een toename in het projectalternatief van het aantal jongeren dat een combinatie van werk en inkomen heeft (+11,11%).
- Daarnaast zien we een daling van 39,94% van het aantal jongeren waarvan geen inkomen bekend is.
- Tenslotte zien we een stijging van 30,88% in het projectalternatief van het aantal jongeren dat niet bekend is bij het Doorstroompunt. Dit zijn dus jongeren die wel bij het Doorstroompunt geregistreerd zijn, maar waar verder geen informatie of uitkomst van bekend is.

Kortom, in de wereld met de Focusaanpak hebben er substantieel meer jongeren een schoolinschrijving en zijn er meer jongeren aan het werk. Tabel 3 geeft de uitkomsten van de twee alternatieven weer.

Tabel 3. Uitkomsten Focusaanpak Utrecht en nulalternatief – 23-jarigen 2023/2024 in Utrecht

Status jongere	Aantal 23-jarigen (nulalternatief)	Aantal 23-jarigen (Focusaanpak)	Vershil	Vershil in procenten
Alleen uitkering	33	49	+16	+48,48%
Combinatie van werk en uitkering	9	10	+1	+11,11%
Geen inkomen bekend	353	212	-141	-39,94%
Niet bekend bij het Doorstroompunt	94	136	+42	+30,88%

Status jongere	Aantal 23-jarigen (nulalternatief)	Aantal 23-jarigen (Focusaanpak)	Vershil	Vershil in procenten
Schoolinschrijving	104	182	+78	+75,00%
Werk meer dan 12 uur/731 euro per week	169	182	+13	+7,69%
Werk minder dan 12 uur/731 euro per week	38	29	-9	-23,68%
Totaal	800	800	0	0,0%

4.1.2 Kosten en baten

De ondersteuning van jongeren door de Focusaanpak Utrecht levert de maatschappij in totaal € 7,90 miljoen op t.o.v. het nulalternatief op basis van de uitkomsten voor 800 jongeren. Dit betekent dat iedere jongere die de Focusaanpak Utrecht begeleidt zo'n € 9,870,55 aan baten oplevert. De investering in het beleid kost de Nederlandse staat t.o.v. het nulalternatief aan directe interventie- en onderwijskosten € 7,53 miljoen: € 6,98 miljoen aan extra onderwijskosten en € 0,55 miljoen aan kosten voor het Doorstroompunt. Daarnaast investeren private partijen € 3,06 miljoen extra in onderwijskosten.

De verschillen in uitkomsten tussen het project- en nulalternatief laten zien dat het beleid resulteert in € 6,39 miljoen minder kosten ten gevolge van criminaliteit en een vermindering van € 1,32 miljoen aan maatschappelijke zorgkosten.² Ook zien we een toename van de inkomsten van € 2,29 miljoen vanuit belastingen; dit betreft de gestegen inkomsten vanuit inkomstenbelasting (€ 6,65 miljoen) verrekend met de extra kosten aan uitkeringen (€4,36 miljoen).

De verschillen in uitkomsten tussen het project- en nulalternatief laten zien dat het beleid met name resulteert in meer schoolinschrijvingen, hogere baten voor de overheid en minder maatschappelijke kosten.

De baten worden met name gedreven door een verschuiving van private inkomsten uit uitkeringen naar loon en de uit deze arbeid voortkomende toegevoegde waarde voor de maatschappij en het individu. Tabel 4 geeft de totale effecten van de uitvoering van de Focusaanpak Utrecht weer.

Tabel 4. Cumulatieve maatschappelijke kosten en baten: Focusaanpak Utrecht vs. nulalternatief – in euro's

	Totaal Focusaanpak	Totaal nulalternatief	Verandering t.o.v. nulalternatief
Consumenten			
Loon (baten)	318,71 miljoen	317,32 miljoen	1,38 miljoen meer inkomsten uit loon
Uitkeringen (baten)	41,61 miljoen	37,87 miljoen	3,74 miljoen meer inkomsten uit uitkeringen
Opleidingskosten	7,09 miljoen	4,03 miljoen	3,05 miljoen meer opleidingskosten voor consumenten
Inkomsten overig* (baten)	123,97 miljoen	126,19 miljoen	2,22 miljoen meer aan overige privé inkomsten

² Zie bijlage 1 voor de berekening van deze kosten en baten.

	Totaal Focusaanpak	Totaal nulalternatief	Verandering t.o.v. nulalternatief
Maatschappij			
Toegevoegde waarde (baten)	30,52 miljoen	25,86 miljoen	4,66 miljoen meer maatschappelijk toegevoegde waarde
Kosten criminaliteit	154,53 miljoen	160,92 miljoen	6,39 miljoen minder kosten aan criminaliteit
Zorgkosten	163,53 miljoen	164,85 miljoen	1,32 miljoen minder zorgkosten
Overheid			
Kosten Doorstroompunt	0,55** miljoen	0	0,55 miljoen meer kosten Doorstroompunt
Kosten onderwijs	16,18 miljoen	9,20 miljoen	6,98 miljoen meer kosten aan onderwijs
Belastingen/uitkeringen			
Inkomstenbelasting (baten)	49,24 miljoen	42,59 miljoen	6,65 miljoen meer inkomsten uit belasting
Uitkeringen (kosten)	51,32 miljoen	46,96 miljoen	4,38 miljoen meer kosten aan uitkeringen
Totaal aan baten voor 800 jongeren	303,61 miljoen	295,71 miljoen	7,90 miljoen meer totale baten
Totaal baten per jongere	€ 379.511,74	€ 369.641,09	€ 9.870,65 meer baten per jongere

*Overige inkomsten bestaan uit een combinatie van werk en uitkering, werk minder dan 12 uur/731 euro per week en werk meer dan 12 uur/731 euro per week.

**De kosten voor het Doorstroompunt in Utrecht die hier staan weergegeven zijn verdisconteerd. De jaarlijkse niet-verdisconteerde kosten zijn 0,58 miljoen.

Interpretatie van de MKBA

Dit hoofdstuk beschrijft, belicht en duidt de resultaten van de MKBA. Hierbij wordt uitgelegd welke factoren de Focusaanpak sterk beïnvloeden en hoe hier in de toekomst nog beter mee kan worden omgegaan.

5.1 Wat zeggen de uitkomsten van de MKBA?

De uitkomsten van de MKBA tonen aan dat de maatschappelijke baten van de uitvoering van de Focusaanpak Utrecht hoger zijn dan de maatschappelijke kosten.

De MKBA laat zien dat de Focusaanpak Utrecht aanzienlijke maatschappelijke baten oplevert ten opzichte van het nulalternatief. De grootste effecten komen voort uit een hogere schoolinschrijving, wat de kans op een startkwalificatie, betere banen en minder maatschappelijke uitval vergroot, en een hogere werkgelegenheid op 23-jarige leeftijd. Daarnaast zijn de maatschappelijke baten substantieel versterkt door een hogere maatschappelijke toegevoegde waarde en een hogere inkomstenbelastingafdracht, waardoor zowel de economie als de overheidsfinanciën aanzienlijk profiteren. Deze analyse bevestigt dat de Focusaanpak effectief bijdraagt aan onderwijsdeelname, werk en financiële opbrengsten, waarmee de baten de kosten ruim overtreffen.

Voor het geanalyseerde cohort van 800 jongeren levert de Focusaanpak Utrecht in **totaal €7,90 miljoen aan baten** op.

Dit betekent dat de Focusaanpak **per jongere** die ze begeleiden **€9.870,65 aan baten** genereert, verdeeld over de categorieën privébatens, overheidsbatens en maatschappelijke baten.

5.2 Wat zijn de belangrijkste factoren die de uitkomsten bepalen?

Schoolinschrijving

De uitkomsten van de MKBA tonen aan dat **75%** meer schoolinschrijvingen zijn in de situatie mét de Focusaanpak vergeleken met de situatie zónder Focusaanpak. Een schoolinschrijving verhoogt de kans om op latere leeftijd alsnog een startkwalificatie te behalen, een beter betaalde baan te vinden, een grotere bijdrage te leveren aan het nationaal inkomen en/of uit de criminaliteit te blijven. Deze

belangrijke factor wordt hoogstwaarschijnlijk beïnvloed door de investering die de focusbegeleiders hebben gedaan in het netwerk met scholen.

Hoger inkomen

De uitkomsten van MKBA worden daarnaast gedreven doordat in de situatie mét Focusaanpak er **0,44%** meer inkomsten uit loon zijn. Dit lijkt misschien een klein verschil, maar het levert €1.730,50 op per jongere. Doordat jongeren aan het werk zijn genereren ze veelal een hoger inkomen voor henzelf, dragen ze bij aan het nationaal inkomen en zijn ze niet afhankelijk van een uitkering. We hebben ook bevonden in onze berekeningen dat in het projectalternatief er **9,89%** meer kosten voor uitkeringen zijn. Hoewel in eerste instantie een daling van het aantal uitkeringen werd verwacht, verklaren wij de toename deels door de sterke regierol van de Focusaanpak Utrecht. Als verbindende schakel tussen onderwijs, zorg en Werk & Inkomen begeleiden zij jongeren naar passende hulp. In sommige gevallen betekent dat het tijdelijk toekennen van een uitkering. Hierbij is het belangrijk om te herhalen dat volgens de visie van de Focusaanpak een uitkering geen einddoel is, maar een hulpmiddel: het tijdelijk wegnemen van financiële stress geeft jongeren ruimte en stabiliteit, waardoor interventies op andere levensgebieden – zoals onderwijs, werk of zorg – meer kans van slagen hebben. Zonder de Focusaanpak zouden sommige jongeren deze steun en doorverwijzing waarschijnlijk niet hebben gekregen.

Toegevoegde waarde

Daarnaast heeft de maatschappelijke toegevoegde waarde een groot effect op de afweging tussen kosten en baten. In de gemeente Utrecht ligt de maatschappelijke toegevoegde waarde van de doelgroep in het projectalternatief gemiddeld **18,03% hoger** dan in het nulalternatief. Deze toegevoegde waarde verwijst naar de bredere economische bijdrage van werkende jongeren, via loon, consumptie en verminderde kans op langdurige werkloosheid, wat de totale batenopbrengst aanzienlijk verhoogt.

Criminaliteit

De Focusaanpak draagt ook aantoonbaar bij aan het terugdringen van criminaliteit gerelateerde kosten. Het verschil tussen het nulalternatief en het projectalternatief, is een verschil van **3,97% minder kosten** aan criminaliteit. Doordat meer jongeren via de Focusaanpak worden begeleid naar school of werk en de focusbegeleider op unieke wijze lang en intensief betrokken blijft, vermindert hun kans om met politie en justitie in aanraking te komen. Dit resulteert in een aanzienlijke maatschappelijke besparing, die zich niet alleen vertaalt in lagere justitiële uitgaven, maar ook in bredere sociale winst door veiligere gemeenschappen en minder persoonlijke schade bij slachtoffers. Aangezien we verwachten dat jongeren veelal in de regio blijven wonen én de meeste criminele delicten in de buurt van de woonplaats afspelen, vindt deze maatschappelijke besparing met name plaats op regionaal niveau.

Belasting

Als laatste belangrijke factor zouden wij graag de belastingen willen uitlichten. Uit de berekeningen komt naar boven dat in het projectalternatief **15,62%** meer inkomstenbelasting wordt betaald dan in het nulalternatief zonder Focusaanpak. Deze jongeren leveren dus een veel grotere financiële bijdrage aan de ontwikkeling van Nederland als ze door de Focusaanpak zijn geholpen, vergeleken met een wereld waarbij ze niet door de Focusaanpak zijn geholpen. Deze extra belastinginkomsten versterken niet alleen de maatschappelijke baten, maar dragen ook direct bij aan de overheidsfinanciën.

5.3 De toekomst van het Doorstroompunt

In de toekomst komen er uitdagingen op de Focusaanpak Utrecht af, maar liggen er vooral nog meer kansen. De nieuwe wet 'van school naar duurzaam werk' maakt het logischer en urgenter om onderwijs, werk en de gemeente beter op elkaar te laten aansluiten. Dat betekent nauwer samenwerken met Werk & Inkomen en meer gebruik maken van elkaars aanbod en expertise, zodat jongeren sneller naar passend werk kunnen worden begeleid.

5.4 Welke mogelijkheden heeft de Focusaanpak om haar maatschappelijke kosten te verlagen en haar maatschappelijke baten te vergroten?

Door aanvullend beleid kan de Focusaanpak actief invloed uitoefenen op het verlagen van maatschappelijke kosten en het vergroten van baten. Er liggen vooral kansen om jongeren sneller en duurzamer naar werk te begeleiden en om hun terugkeer naar school te vergemakkelijken.

Aanvullend beleid wat begeleiden naar werk makkelijker maakt

De Focusaanpak Utrecht slaagt er goed in om jongeren naar werk te begeleiden, of om jongeren naar een baan met meer uren te begeleiden. Toch zijn er mogelijkheden om dit proces via aanvullend beleid verder te versterken. De toegang tot re-integratietrajecten bij Werk & Inkomen kan hierbij een sleutelrol spelen. Door gebruik te maken van bestaande voorzieningen zoals jobcoaches en maatwerktrajecten wordt de begeleiding naar werk niet alleen praktischer, maar ook beter onderbouwd. Jongeren komen zo beter voorbereid de arbeidsmarkt op en vergroten hun kans op een snelle en duurzame plaatsing. Hierbij is het belangrijk dat jongere zo snel mogelijk kunnen worden geholpen. Dit voorkomt dat de motivatie afneemt en dat vertrouwen in het traject verloren gaat. Hierbij moeten focusbegeleiders en de ketenpartners afspraken maken welke jongeren in aanmerking komen, welke voorzieningen per geval beschikbaar zijn en hoe de begeleiding wordt geborgd. Zo blijft zicht op elke individuele jongere behouden en wordt voorkomen dat zij uit beeld verdwijnen.

Aanvullend beleid wat terugleiden naar school makkelijker maakt

Hoewel de Focusaanpak er al in hoge mate in slaagt om jongere naar school te begeleiden, zijn er nog stappen die het Doorstroompunt kan nemen. De positie van jongeren op arbeidsmarkt kan op latere leeftijd versterkt worden door aanvullend beleid gericht op teruggeleiding naar school. Een jongere met startkwalificatie heeft gemiddeld een hoger loon, een grotere kans op een baan en een lagere kans om in de criminaliteit te belanden. Een jongere zonder startkwalificatie die (mede door de begeleiding van de Focusaanpak) een baan vindt, zal bij het verliezen van de baan op latere leeftijd gemiddeld meer moeite hebben om nieuw werk te vinden. Het Doorstroompunt investeert op dit moment al stevig in de preventieve begeleiding van jongeren op scholen. Als aanvullende hulp zou Focus jongeren die willen werken (vaker) kunnen stimuleren om een traject te volgen waarbij zij tegelijkertijd kunnen werken en een vorm van scholing volgen, bijvoorbeeld een deelcertificaat. Cruciaal is dat er goede afspraken worden gemaakt als team, maar ook met de scholen, om zo te voorkomen dat er jongeren uit beeld raken.

5.5 Wat kan in zijn algemeenheid gesteld worden over de maatschappelijke kosten en baten van de Focusaanpak?

De maatschappelijke kosten-batenanalyse van de Focusaanpak laat zien dat deze interventie met een relatief kleine investering van ongeveer €0,55 miljoen in personele inzet over een lange periode een veelvoud aan maatschappelijke opbrengsten genereert. Voor het geanalyseerde cohort van 800 jongeren levert de Focusaanpak Utrecht in totaal €7,90 miljoen aan baten op, waarmee de kosten ruimschoots worden terugverdiend. Het financieel rendement is dus hoog, terwijl de initiële uitgaven beperkt zijn.

De grootste meerwaarde komt voort uit het vergroten van onderwijsdeelname, waardoor meer jongeren een startkwalificatie behalen en betere kansen krijgen op stabiele en goedbetaalde banen. Dit vermindert maatschappelijke uitval en verlaagt de kosten van ongebruikte arbeidspotentie en sociale voorzieningen. Daarnaast stijgt de maatschappelijk toegevoegde waarde van de jongeren van 23 jaar aanzienlijk. Zo betalen jongeren in het projectalternatief gemiddeld 15,62% meer inkomstenbelasting dan in het nulalternatief, wat direct bijdraagt aan de overheidsfinanciën én de nationale economie.

De Focusaanpak Utrecht laat daarmee zien dat een beperkte investering zowel substantiële maatschappelijke baten oplevert als jongeren aantoonbaar betere kansen geeft op vervolgonderwijs en duurzame deelname aan werk.

Bijlage 1. Verantwoording van de MKBA

B.1.1 Onderbouwing van afbakening, bepaling en waardering van effecten

De MKBA is uitgevoerd op basis van het cohort van de Focusaanpak Utrecht dat in het verslagjaar 2023/2024 23 jaar geworden is. Dit cohort bestaat uit 800 jongeren. Voor deze jongeren zijn de in hoofdstuk 3 benoemde effecten van een Doorstroompunt-functie doorgerekend. De effecten en bijbehorende kosten en baten zijn voor iedere jongere van 18-jarige tot 70-jarige leeftijd meegenomen (voor in totaal 52 jaren). Alle kosten en baten worden gediscoteerd naar het moment dat de jongere 18 jaar was. De gehanteerde discontovoet van 2,25% is conform de richtlijn van de werkgroep discontovoet van het Ministerie van Financiën (Werkgroep discontovoet 2020, 2020).

Onderstaande paragrafen beschrijven per effect de gehanteerde kengetallen en de toegepaste rekenmethode.

5.5.1 Loon

Tabel 5. Kengetallen private inkomsten

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Gemiddeld loon naar verdeling onderwijsniveau 25 – 35 jarigen ^a	€ 52.600	Berekend op basis van verdeling onderwijsniveau onder 25-35-jarigen en het gemiddelde loon per onderwijsniveau
Gemiddeld loon zonder startkwalificatie ^a	€ 27.100	
Gemiddeld loon mbo ^a	€ 36.930	
Loon jongeren z. startkwalificatie <12 uur per week werken/Combinatie werk en uitkering	€ 35.088	Berekend op basis van een brutoloon van 731 euro per week en 48 werkweken per jaar
Bruto arbeidsparticipatie met startkwalificatie ^b	92,0%	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Bruto arbeidsparticipatie zonder startkwalificatie ^b	75,5%	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Kans op werkloosheid met startkwalificatie ^b	4,6%	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Kans op werkloosheid zonder startkwalificatie ^b	8,8%	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Gemiddeld belastingtarief € 27.100,- ^c	5,9%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief € 52.600,- ^c	25,1%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief € 35.088,- ^c	13,9%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief € 36.930,- ^c	15,3%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Terugval naar bijstand na 1 jaar ^d	20,0%	
Terugval naar bijstand na 5 jaar ^d	35,0%	

Noot: ^aKnab Bank (2024) ^bCentraal Bureau voor de Statistiek (2025e) ^cWebbridge (2025) ^dVan Dodeweerd et al. (2019)

Effect

Het behalen van een startkwalificatie hangt samen met de kans om deel te nemen aan de arbeidsmarkt en de kans op werkloosheid. Daarnaast hebben jongeren zonder startkwalificatie die op hun 23ste reeds aan het werk zijn vanaf dat moment allemaal een inkomen. Een deel hiervan zal deze baan op enig moment verliezen. Op dat moment hebben ze dezelfde kans als de overige jongeren zonder startkwalificatie.

Kwantificering

De private inkomsten worden berekend door iedere groep te vermenigvuldigen met de respectievelijke bruto arbeidsparticipatie, werkkans (1- kans op werkloosheid), loon en (1 - toepasbare belastingtarief).

De groep die geen startkwalificatie heeft en door inzet van het Doorstroompunt op hun 23ste aan het werk blijft in het model allen aan het werk. Na 1 jaar valt 20% terug naar het gemiddelde, na 5 jaar valt 35% terug naar het gemiddelde.

De jongeren die op 23-jarige leeftijd een schoolinschrijving hebben en in de daaropvolgende drie jaren een startkwalificatie behalen, krijgen in de MKBA-model een gemiddeld loon voor een mbo'er.

5.5.2 Uitkering

Tabel 6. Kengetallen uitkeringen

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Gemiddelde kosten bijstandsuitkering ^a	€ 15.150	

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Gemiddelde kosten WW ^b	€ 19.634	Berekend door de in 2024 uitgekeerde bedragen voor de WW te delen door het aantal uitkeringsgerechtigden.
Gemiddelde kosten arbeidsongeschiktheiduitkering/ziektewet ^b	€ 21.124	Berekend door de in 2024 uitgekeerde bedragen voor arbeidsongeschiktheid te delen door het aantal uitkeringsgerechtigden.
Bruto arbeidsparticipatie met startkwalificatie ^c	92,0 %	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Bruto arbeidsparticipatie zonder startkwalificatie ^c	75,5 %	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Kans op werkloosheid met startkwalificatie ^c	4,2 %	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Kans op werkloosheid zonder startkwalificatie ^c	8,8 %	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Gemiddeld belastingtarief € 15.150, ^d	14,8 %	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief € 19.634,- ^d	19,884 %	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief € 21.124,- ^d	21,1 %	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting
Percentage werklozen met WW uitkering ^e	20,6 %	Gemiddeld percentage werklozen met een WW-uitkering in de periode 2018 - 2022
Percentage werklozen met bijstandsuitkering ^f	14,5 %	
Aandeel langdurig zieken/arbeitsongeschikten niet beroepsbevolking (25 tot 65 jaar) ^g	30,2%	Berekend door het aantal zieken/arbeitsongeschikten tussen de 25 en 65 jaar te delen door de niet-beroepsbevolking tussen de 25 en 65 jaar.

Noot: ^aRijksoverheid (2024) ^bCentraal Bureau voor de Statistiek (2025d) ^cCentraal Bureau voor de Statistiek (2025e) ^dWebbridge (2025) ^eCentraal Bureau voor de Statistiek (2022b) ^fCentraal Bureau voor de Statistiek (2021) ^gCentraal Bureau voor de Statistiek (2022a)

Effect

Het behalen van een startkwalificatie hangt samen met de kans om deel te nemen aan de arbeidsmarkt en de kans op werkloosheid. Een deel van de niet-beroepsbevolking en werklozen krijgt

een uitkering. Daarnaast gaan we ervan uit dat de jongeren die op hun 23ste reeds een uitkering hebben, deze hun hele leven behouden.

Kwantificering

De private inkomsten van uitkeringen worden berekend door iedere groep te vermenigvuldigen met de respectievelijke bruto arbeidsparticipatie, werkkans (1-kans op werkloosheid), kans op uitkering en het toepasbare belastingtarief.

De groep die geen startkwalificatie heeft en ondanks inzet van het Doorstroompunt op hun 23ste een uitkering heeft, behoudt in het model hun uitkering en vindt ook op latere leeftijd geen baan.

De kosten van de uitkeringen voor de overheid worden berekend door de verschillende uitkeringsgerechtigden in het cohort te vermenigvuldigen met de bijbehorende uitkering.

5.5.3 Toegevoegde waarde

Tabel 7. Kengetallen toegevoegde waarde

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Gemiddeld loon naar verdeling onderwijsniveau 25 – 35 jarigen ^{a,b}	€ 52.600	Berekend op basis van verdeling onderwijsniveau 25-35 jarigen en gemiddeld loon per onderwijsniveau
Gemiddeld loon zonder startkwalificatie ^a	€ 27.100	
Loon jongeren z. startkwalificatie <12 uur per week werken/Combinatie werk en uitkering	€ 35.088	Berekend op basis van een brutoloon van 731 euro per week en 48 werkweken per jaar
Bruto arbeidsparticipatie met startkwalificatie ^c	92,0%	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Bruto arbeidsparticipatie zonder startkwalificatie ^c	75,5%	Gemiddelde bruto arbeidsparticipatie 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Kans op werkloosheid met startkwalificatie ^c	4,2%	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Kans op werkloosheid zonder startkwalificatie ^c	8,8%	Gemiddeld werkloosheidspercentage 25 tot 35 jarigen in de periode 2013 t/m 2025
Arbeidsinkomensquote ^d	74,6%	Arbeidsinkomensquote in 2022 voor alle economische sectoren
Terugval naar bijstand na 1 jaar ^e	20,0%	
Terugval naar bijstand na 5 jaar ^e	35,0%	

Noot: ^aKnab Bank (2024) ^bCentraal Bureau voor de statistiek (2025f) ^cCentraal Bureau voor de Statistiek (2025e) ^dCentraal Bureau voor de Statistiek (2023b) ^eVan Dodeweerd et al. (2019)

Effect

Werkenden dragen meer bij aan de Nederlandse economie dan wat zij aan loon verdienen. Het deel van het nationaal inkomen dat dient als beloning voor arbeid wordt uitgedrukt in de arbeidsinkomensquote.

Kwantificering

De extra bijdrage die werkenden aan het nationaal inkomen leveren is in de MKBA berekend door iedere groep te vermenigvuldigen met de respectievelijke bruto arbeidsparticipatie, werkkans (1-kans op werkloosheid), loon en de arbeidsinkomensquote.

De groep die geen startkwalificatie heeft en door inzet van het Doorstroompunt op hun 23ste aan het werk zijn, blijven in het model allen aan het werk. Na 1 jaar valt 20% terug naar het gemiddelde, na 5 jaar valt 35% terug naar het gemiddelde.

5.5.4 Criminaliteit

Tabel 8. Kengetallen criminaliteit

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Kans dat niet schoolgaande jongeren zonder startkwalificatie van 15 - 27 jaar in aanraking met politie komen (gemiddelde 2002 tot 2010) ^a	6,1%	Gemiddelde kans in de periode 2002 tot 2010
Kans dat niet schoolgaande jongeren met startkwalificatie van 15 - 27 jaar in aanraking met politie komen (gemiddelde 2002 tot 2010) ^a	1,7%	Gemiddelde kans in de periode 2002 tot 2010
Kans dat niet schoolgaande, werkloze jongeren zonder startkwalificatie 15 - 27 jaar in aanraking met politie komen ^a	11,3%	Gemiddelde kans in de periode 2008 tot 2010
Kans dat niet schoolgaande, werkloze jongeren met startkwalificatie 15 - 27 jaar in aanraking met politie komen ^a	4,0%	Gemiddelde kans in de periode 2008 tot 2010
Aantal jongeren verdacht van een misdrijf 12 - 25 jaar ^b	1,6%	
Kans op criminaliteit zonder startkwalificatie ^c	8,0%	
Kans op criminaliteit met startkwalificatie ^c	4,0%	
Maatschappelijke kosten criminaliteit ^c	€ 91.600	

Noot: ^aCentraal Bureau voor de Statistiek (2011) ^bKessels & Derksen (2022) ^cLubbe & Larsen (2020)

Effect

Een literatuurstudie naar versterkende factoren van criminaliteit toont aan dat er in meerdere studies een verband is tussen werkloosheid en ouderschap van criminaliteit (Servaas et al., 2021). Daarnaast komt voortijdig schoolverlaten naar voren als een risico verhogende factor voor jeugdcriminaliteit, net als het hebben van slechte schoolprestaties. Door meer jongeren te begeleiden naar werk nemen mogelijk de maatschappelijke kosten voor criminaliteit af.

Kwantificering

De kosten voor criminaliteit worden tot de leeftijd van 27 jaar berekend door de verschillende groepen te vermenigvuldigen met het bijbehorende kengetal die de kans om met de politie in

aanraking te komen beschreven. Deze kansen worden vervolgens vermenigvuldigd met de maatschappelijke kosten van criminaliteit. De jongeren die een startkwalificatie hebben of op school zitten worden gekoppeld aan het gemiddelde aantal jongeren dat van een misdrijf verdacht wordt (1,6%).

Vanaf 27 jaar wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen werkenden en niet werkenden door het ontbreken van data. Vanaf dat moment wordt er gerekend met de kans op criminaliteit met/zonder startkwalificatie.

5.5.5 Zorgkosten

Tabel 9. Kengetallen zorgkosten

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Jaarlijkse zorgkosten zonder startkwalificatie ^a	€ 3.810	Prijspeil 2003
Jaarlijkse zorgkosten met startkwalificatie ^a	€ 3.314	Prijspeil 2003
Toename zorgkosten 2003 – 2021 ^b	89,6%	Berekend door de zorgkosten in 2021 te delen door de zorgkosten in 2003

Noot: ^aKunst et al. (2007) ^bCentraal Bureau voor de Statistiek (2024c)

Effect

De sociaaleconomische positie van Nederlanders is bepalend voor de mate van zorggebruik. Uit onderzoek van Kunst et al. (2007) blijkt dat de sociaaleconomische positie vooral van invloed zijn op hun gebruik van geestelijke gezondheidszorg (GGZ), maatschappelijk werk, wijkverpleging en gezinszorg.

Kwantificering

Bovenstaande kengetallen geven de relatie tussen het al dan niet in bezit zijn van een startkwalificatie en zorgkosten in 2003 weer. Deze kengetallen zijn gecorrigeerd met de toename van zorgkosten in de periode 2003 – 2021. Vervolgens zijn de zorgkosten in de MKBA berekend door de groepen met en zonder startkwalificatie te vermenigvuldigen met de respectievelijke jaarlijkse zorgkosten. Deze kosten zijn vanaf 23 jarige leeftijd in het model meegerekend.

5.5.6 Belastinginkomsten overheid

Tabel 10. Kengetallen belasting

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Belastingtarief gemiddeld loon zonder startkwalificatie € 27.100,- ^a	5,9%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Belastingtarief gemiddeld loon naar verdeling onderwijsniveau 25 – 35 jarigen € 52.600,- ^a	25,1%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Belastingtarief gemiddeld loon mbo € 36.930,- ^a	15,3%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Belastingtarief loon jongeren z. startkwalificatie <12 uur per week werken/Combinatie werk en uitkering € 35.088,- ^a	13,9%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting en arbeidskorting
Gemiddeld belastingtarief Bijstandsuitkering € 15.150,- ^a	14,8%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting
Belastingtarief Werkloosheidsuitkering € 19.634,- ^a	19,8%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting
Belastingtarief Arbeidsongeschiktheidsuitkering € 21.124,- ^a	21,1%	Inkomstenbelasting incl. algemene heffingskorting, excl. arbeidskorting

Noot: ^aWebbridge (2025)

Effect

De overheid genereert inkomsten door belasting te heffen op het loon van werknemers en de uitkering van uitkeringsgerechtigden in Nederland.

Kwantificering

De belastinginkomsten voor de Nederlandse overheid is berekend door het loon/uitkering van de verschillende groepen te vermenigvuldigen met het respectievelijke belastingtarief.

5.5.7 Interventie en onderwijskosten

Tabel 11. Kengetallen onderwijskosten

Beschrijving kengetal	Kengetal	Toelichting
Overheidslasten mbo per leerling ^a	€ 13.545	Uitgaven aan het mbo/vavo door de overheid in 2020 gedeeld door het totaal aantal leerlingen
Overige kosten mbo per leerling ^a	€ 5.931	Uitgaven door private partijen incl. huishoudens aan het mbo/vavo in 2020 gedeeld door het totaal aantal leerlingen

Noot: ^aCentraal Bureau voor de Statistiek (2025a)

Effect

De jongeren die door het Doorstroompunt weer terug naar school gaan, genieten extra jaren onderwijs. Het faciliteren van het onderwijs brengt kosten voor de overheid als private partijen met zich mee.

Kwantificering

De kosten voor de extra jaren onderwijs worden berekend door het aantal vsv'ers die weer een schoolinschrijving hebben te vermenigvuldigen met de kosten voor de overheid en overige partijen uit de bovenstaande tabel. De vsv'ers die op 23 jarige leeftijd een schoolinschrijving hebben nemen we aan dat voor de daaropvolgende 3 jaren, ieder jaar 30% van deze groep een startkwalificatie behaald. Op 26 jarige leeftijd heeft 66% van deze groep een startkwalificatie behaald.

B.1.2 Wat zijn de belangrijkste kennishiaten en hoe is hiermee omgegaan?

In voorliggende MKBA is het streven geweest om zoveel mogelijk maatschappelijke kosten en baten te kwantificeren en moneteriseren. Dit bleek niet voor elk effect mogelijk. In sommige gevallen konden we inhoudelijke en financiële effecten niet goed duiden. In andere gevallen was er geen geschikte bron binnen de literatuur te vinden. In deze paragraaf beschrijven we een aantal kennishiaten en geven we aan hoe er in deze MKBA met kennishiaten is omgegaan.

Aandeel jongeren dat een startkwalificatie behaalt na 23-jarige leeftijd

De Doorstroompunt-regio's mogen bij DUO gegevens opvragen van jongeren die in de doelgroep van het Doorstroompunt zitten. Zodra een jongere weer naar school gaat of 23 jaar wordt zijn deze gegevens niet meer beschikbaar. Dit heeft in de MKBA tot gevolg dat we geen zicht hebben welk aandeel van de jongeren dat op 23-jarige leeftijd een schoolinschrijving heeft ook daadwerkelijk een startkwalificatie behaalt.

In de expertgroep hebben we op basis van landelijke OCW-data gezien dat op 20, 21 en 22 jarige leeftijd ieder jaar ongeveer 30% van de jongeren een startkwalificatie behaalt en dat dit percentage redelijk stabiel is. Op basis van deze data is de aanname gedaan dat een jongere met een schoolinschrijving nog 3 jaar op school blijft en ieder jaar 30% van de jongeren alsnog een startkwalificatie behaalt. Na deze 3 jaar heeft 34% van deze groep jongeren geen startkwalificatie behaald. De overige 66% behaalt deze startkwalificatie wel.

Jongeren in arbeidsmatige activering, zorg en leer-werktrajecten

Een kleine groep vsv'ers wordt begeleid naar arbeidsmatige activering, zorg en leer-werktrajecten. De kosten van deze verschillende voorzieningen zijn moeilijk te kwantificeren doordat informatie ontbreekt over welk type zorg de vsv'ers precies krijgen en voor welke duur. Bij leer-werktrajecten is ook lastig te bepalen wat het de werkgever kost en oplevert.

In de MKBA hebben we deze groep behandeld als iedere andere jongere zonder startkwalificatie. Deze jongeren hebben een bepaalde kans om deel te nemen aan de arbeidsmarkt, alsook een kans om in de groep 'niet-beroepsbevolking' terecht te komen. In deze groep vallen ook mensen die arbeidsongeschikt zijn of andere zorg nodig hebben.

Participatie effect

De expertgroep gaf aan dat een jongere die werkt of naar school gaat een grotere bijdrage voor de maatschappij levert dan een jongere die werkloos is. Daarnaast voelt een jongere zich meer betrokken bij de samenleving. De Doorstroompunt-functie draagt door het begeleiden van jongeren naar werk en school aan dit effect bij.

We hebben echter geen geschikte bronnen voor dit effect gevonden. Het participatie-effect is daarom als PM post in de MKBA opgenomen.

Zorgkosten

De sociaaleconomische positie van Nederlanders is bepalend voor de mate van zorggebruik. Uit onderzoek van Kunst et al. (2007) blijkt dat de sociaaleconomische positie vooral van invloed zijn op hun gebruik van geestelijke gezondheidszorg (GGZ), maatschappelijk werk, wijkverpleging en gezinszorg.

Er zijn geen kengetallen beschikbaar die de relatie tussen werk en zorgkosten beschrijven. Om die reden zijn er kengetallen gebruikt die het verband tussen zorgkosten en het al dan niet hebben van een startkwalificatie beschrijven. Dit leidt waarschijnlijk tot een onderschatting van het effect in de

MKBA doordat de Doorstroompunt-functie met name leidt tot werk/een schoolinschrijving en niet direct tot een startkwalificatie.

B.1.3 Wat zijn de belangrijkste limitaties van het onderzoek?

Dit onderzoek kent een aantal methodologische beperkingen, die de uitkomsten waarschijnlijk hebben beïnvloed, of de betrouwbaarheid van de uitkomsten beperken.

Korte meetperiode

De data die zijn gebruikt voor de MKBA komen uit het schooljaar 2023/2024. In dit jaar is gekeken naar de effecten van de inzet van het Doorstroompunt. Deze meetperiode van één jaar is kort om de lange termijn effecten van het Doorstroompunt op het behalen van startkwalificaties volledig met zekerheid te kunnen vaststellen. Jongeren die gedurende het schooljaar uitvallen en later weer instromen, hebben vaak meer tijd dan één jaar nodig om een startkwalificatie te behalen, onder andere omdat tussentijdse instroom vaak niet mogelijk is. Hierdoor kan het totale effect van het Doorstroompunt op het behalen van startkwalificaties onderschat worden.

Om hier recht aan te doen zijn de schoolinschrijvingen, en de kans om later alsnog een startkwalificatie te behalen, ook meegenomen in de berekeningen. Deze werkwijze hebben wij toegelicht in Bijlage 1.

Regionale verschillen

De resultaten kunnen beïnvloed worden door verschillen tussen regio's in de organisatie en regionale samenwerking van Doorstroompunten. In sommige regio's is de samenwerking intensiever en zijn de lijnen korter, wat kan leiden tot sterkere resultaten. Dit maakt het moeilijk om de resultaten direct te vergelijken tussen verschillende regio's en beperkt de generaliseerbaarheid van de bevindingen. De verhoudingen in andere regio's kunnen namelijk anders zijn.

Dataregistratie

Het doen van een MKBA vraagt om nauwkeurige cijfers en data. Doordat Doorstroompunten op verschillende wijzen data registeren, en hiervoor andere methoden en systemen gebruiken, is vergelijking van cijfers soms complex. Dit zou de betrouwbaarheid van de resultaten kunnen beïnvloeden.

Niet meenemen startkwalificatie

Binnen dit onderzoek is de categorie jongeren die een startkwalificatie heeft behaald tijdens het meetmoment niet meegenomen omdat deze data niet beschikbaar was. Dit heeft als reden dat de gemeente Utrecht in het kader van wetgeving deze dossiers maximaal twee jaar bewaard. Dit vormt een belangrijke limitatie; het behalen van een startkwalificatie is een belangrijke en stevig onderbouwde indicator van een hoger salaris, een lagere kans op een uitkering, een lagere kans op criminaliteit en lagere zorgkosten. Gemiddeld levert het behalen van een startkwalificatie rond de €1,5 miljoen aan baten op (verdeeld over privé baten, overheidsbaten en maatschappelijke baten). Ervanuit gaande dat een Doorstroompunt in bepaalde mate succesvol jongeren weet te begeleiden naar een startkwalificatie, wordt deze toegevoegde waarde in dit onderzoek niet meegenomen. De kans dat dit onderzoek het positieve effect van het Doorstroompunt onderschat is daarmee aannemelijk.

B.1.4 Hoe is de MKBA tot stand gekomen, wie is erbij betrokken en in welke rol?

De MKBA is uitgevoerd in opdracht van Gemeente Utrecht. Het projectteam werd gevormd door een onderzoeksteam van Berenschot.

Tijdens het onderzoek is er een groepsinterview gehouden met Focusbegeleiders, de databeheerder en de coördinator van de Doorstroompunt Utrecht. Er is nauw contact geweest tussen Berenschot en de databeheerder om de data goed in het model te krijgen.

Ter validatie van de gebruikte methode is er in het verleden bij het opstellen van de methodiek een expertgroep drie keer geconsulteerd voor advies. De expertgroep bestond uit de volgende functionarissen:

Tabel 12. Samenstelling Expertgroep

Organisatie	Functie
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Senior beleidsmedewerker mbo
Centerdata	Hoofd afdeling Survey Onderzoek
Gemeente Amersfoort	Teamcoördinator Doorstroompunt-jongerenloket

Daarnaast zijn er deelnemers aan werksessies (tabel 13) geconsulteerd voor advies over de beschrijving van de wijze van uitvoering van de Doorstroompunt-taken in de regio Utrecht.

Tabel 13. Deelnemers werksessies

Functie
Teamleider onderwijs
Beleidsadviseur Onderwijs
Focusbegeleider

Bijlage 2. Bronnenlijst

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011, december 21). *Jongeren zonder startkwalificatie relatief vaak in aanraking met politie*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2011/51/jongeren-zonder-startkwalificatie-relatief-vaak-in-aanraking-met-politie>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, december 16). *Van alle werklozen had 1 op de 5 in 2020 een WW-uitkering*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/50/van-alle-werklozen-had-1-op-de-5-in-2020-een-ww-uitkering>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022a, mei 17). *Arbeidsdeelname; binding met de arbeidsmarkt, 2003-2022*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82922NED/table>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022b, november 24). *Aantal werklozen met WW-uitkering in laatste twee jaar afgenomen*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/47/aantal-werklozen-met-ww-uitkering-in-laatste-twee-jaar-afgenomen>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025f, augustus 14). *Bevolking; hoogstbehaald onderwijsniveau en onderwijsrichting*. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/85313NED/table?dl=79531>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025a, december 31). *Onderwijs; uitgaven aan onderwijs en CBS/OESO indicatoren*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/80393ned#>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023b, juni 23). *StatLine - Arbeidsinkomensquote; bedrijfstak*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84178NED/table>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024c, december 10). *StatLine - Zorguitgaven; kerncijfers*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84047NED/table>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025d, juli 31). *Tijdreeksen sociale zekerheid*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/03763/table>
- Centraal Planbureau. (2013). *Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse*. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-270482.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2025e, augustus 16). *Arbeidsdeelname; leeftijd en herkomst*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85455NED/table?dl=C5513>
- Ingrado. (2021, maart 21). *Hoe is RMC vastgelegd in de wet?* <https://ingrado.nl/kennisbank/items/hoe-is-rmc-vastgelegd-in-de-wet>
- Kessels, R., & Derksen, E. (2022). *Criminaliteit - Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2022 | CBS*. <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2022/criminaliteit/>
- Knab Bank. (2024, december 17). *2025: Modaal en gemiddeld inkomen per leeftijd, opleidingsniveau en branche*. <https://bieb.knab.nl/inkomsten-uitgaven/modaal-en-gemiddeld-inkomen-per-leeftijd-opleidingsniveau-en-branche>
- Kunst, A. E., Meerding, W. J., Varenik, N., Polder, J. J., & Mackenbach, J. P. (2007). *Sociale verschillen in zorggebruik en zorgkosten in Nederland 2003*.

<https://rivm.openrepository.com/bitstream/handle/10029/16477/270751017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lubbe, M., & Larsen, V. (2020). *MKBA Regionaal VSV-programma West-Brabant*. <https://www.lpbl.nl/wp-content/uploads/2021/11/LPBL-MKBA-VSV-programma-ALGEMEEN-v17.11.pdf>

Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. (2023). *Kamerstuk 26695, nr.142 - Hoofdlijnen aanvalsplan voorkomen voortijdig schoolverlaten en begeleiden naar een kansrijke toekomst*. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D13651>

Mouter, N., Hulsker, W., Van Ommeren, K., Pluut, Z., & Voerknecht, H. (z.d.). *Wat is een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA)?* Geraadpleegd 20 september 2023, van <https://www.mkba-informatie.nl/mkba-basics/eerste-hulp-bij-mkba/wat-doet-een-mkba/>

Nederlands Jeugdinstituut. (2025, augustus 28). *Cijfers voortijdig schoolverlaten*. <https://www.nji.nl/cijfers/voortijdig-schoolverlaten>

Rijksoverheid (2024). *Uitkeringsbedragen per 1 januari 2024*. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiB5MG1roWQAxVa3wIHHdnUJ1kQFnoECBoQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.rijksoverheid.nl%2Fbinaries%2Frijksoverheid%2Fdocumenten%2Fpublicaties%2F2023%2F12%2F14%2Fuitkeringsbedragen-per-1-januari-2024%2Fuitkeringsbedragen%2Bjanuari%2B2024.pdf&usg=AOvVaw1JH7kiApPKcFiEIpU2wIJZ&opi=89978449>

Servaas, L., Weerman, F., & Fischer, T. (2021). *Risico-, versterkende en beschermende factoren voor crimineel gedrag Een literatuuronderzoek naar de wetenschappelijke stand van zaken*. <http://hdl.handle.net/1765/135248>

Van der Steeg, M., & Webbink, D. (2006). *Voortijdig schoolverlaten in Nederland: omvang, beleid en resultaten*. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/voortijdig-schoolverlaten-nederland-omvang-beleid-en-resultaten.pdf>

Van Dodeweerd, M., Van der Harg, A., Kuiper, F., & Wajer, S. (2019). *Factsheet Herinstroom in de bijstand*.

Webbridge. (2025). *Netto inkomen berekenen*. <https://www.berekenhet.nl/werk-en-inkomen/bruto-netto-inkomen.html>

Werkgroep discontovoet 2020. (2020). *Rapport Werkgroep discontovoet 2020*. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-d985cdc5-5da7-4644-be09-4c22bfa885be/pdf>

WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG

Nederland is continu in ontwikkeling. Maatschappelijk, economisch en organisatorisch verandert er veel. Al 85 jaar volgen wij als adviesbureau deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. De behoefte om iets fundamenteels te betekenen voor mens en maatschappij zit in onze genen. Met onze adviezen en oplossingen hebben we dan ook actief meegebouwd aan het Nederland van vandaag. Altijd op zoek naar duurzame vooruitgang.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. Zo komen we tot gefundeerde adviezen en slimme oplossingen. Die zijn op het eerste gezicht misschien niet altijd de meest voor de hand liggende. Juist deze eigenzinnigheid maakt ons uniek. Daarbij zijn we niet van symptoombestrijding. En gaan pas naar huis als het is opgelost.

Berenschot B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG UTRECHT
Postbus 8039, 3503 RA UTRECHT
030 2 916 916
www.berenschot.nl